

УДК 35

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.1.35>**В. О. Мостовий**

голова районної адміністрації Запорізької міської ради

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

У статті проаналізовано та узагальнено світовий досвід щодо застосування публічно-приватного партнерства. На основі проведеного дослідження автором сформульовано тенденції розвитку світового державно-приватного партнерства впродовж останніх років, надано динаміка інвестицій у проекти державно-приватного партнерства як по регіонах світу, так і по країнах цих регіонів. З'ясовано, що стан розвитку державно-приватного партнерства у світі характеризується значною кількістю проектів та загального обсягу інвестиційних залучень за обсягами інвестицій. Проаналізовано секторальний розподіл проектів державно-приватного партнерства у країнах світу за 2010–2020 рр.

У статті визначено, що переважна кількість світових проектів державно-приватного партнерства і більша частка інвестицій зосереджена в секторі електроенергетики. Слабим місцем для країн світу у сфері інвестування проектів державно-приватного партнерства є сектори водопостачання і водовідведення, а також сектор інформаційно-комунікативних технологій.

У статті узагальнено результати глобального впливу пандемії COVID-19 протягом 2020 р. на динаміку та обсяги інвестицій у проекти державно-приватного партнерства по країнах світу.

Встановлено, що зобов'язання щодо приватних інвестицій у 2020 році впали у всіх регіонах, за винятком Африки та півдня від Сахари (SSA) і Близького Сходу та Північної Африки (MENA).

Виявлено, що вплив пандемії COVID-19 був найтяжчим у країнах Східної Азії та Тихоокеанському регіоні (EAP), у Латинській Америці і країнах Карибського басейну (LAC), у Європі і Центральній Азії (ECA) та Південній Азії (SAR).

Розглянуто світові країни-лідери за інвестиційними зобов'язаннями за державно-приватним партнерством, а саме Бразилія, Китай, Індія, Мексика та Бангладеш.

Ключові слова: інвестиційні зобов'язання, регіони світу, сфера електроенергетики, транспорт, водопостачання і водовідведення, інформаційно-комунікативні технології, проект.

Постановка проблеми. Розповсюдження державно-приватного партнерства у світі зумовлює необхідність розглянути світовий досвід застосування проектів ДПП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури дає підстави для висновку, що загальні передумови розвитку ДПП визначаються, по-перше, зростанням суспільних потреб, з одного боку, і значними обмеженнями державних витрат, дефіцитом бюджету, з іншого боку; по-друге, тим, що традиційні банківські джерела фінансування або обмежені в довгостроковому кредитуванні, або стали більш вибагливими у зв'язку з наслідками останньої світової

фінансової кризи. У такому випадку ДПП розглядається як інструмент, який дозволить вирішити інфраструктурні проблеми без значних бюджетних витрат державного сектора економіки.

У вітчизняній літературі останнім часом звертають значну увагу на дослідження проблем становлення і розвитку державно-приватного партнерства. Серед вітчизняних учених, які досліджували світовий досвід державно-приватного партнерства, слід назвати роботи А. Кредісова [1], Ф. Узунова [2], А. Білоус [3], Н. Оленцевич [4], О. Полякової [5], І. Брайлівського [6] та ін.

Отже, дослідження особливостей ДПП у світі в цілому і в регіонах світу, враховуючи рівень їхнього економічного розвитку, набуває великого теоретичного і практичного значення.

Головною метою роботи є вивчення світового досвіду застосування державно-приватного партнерства ДПП за регіонами світу, за кількістю застосованих проектів, за обсягом фінансування цих проектів, та виявлення тенденцій розвитку ДПП у часовому просторі.

Виклад основного матеріалу. За регіонами світу, згідно з інформацією Світового Банку [7], за період з 1990 р. до 2020 р. реалізовано в країнах, що розвиваються, 7784 проекти ДПП на загальну суму 1930,626 млрд дол. Відповідно до регіонів світу загальні суми, інвестовані в проекти ДПП, представлено на (рис. 1).

Сучасний стан розвитку державно-приватного партнерства у світі характеризується значною кількістю проектів та загального обсягу інвестиційних залучень. Динаміку кількості проектів у країнах, що розвиваються, та суми інвестиційних коштів за період 2010–2020 рр. [7] показано на (рис. 2). Запропонована вибірка враховує інформацію про інфраструктурні проекти 139 країн, які мають низький та середній рівень доходів.

Проаналізувавши проекти ДПП за період 2010–2020 рр. у країнах, що розвиваються,

була виявлена така тенденція: найбільша кількість проектів реалізуються у сфері електроенергетики (2410), транспорту (450), водопостачання і водовідведення (415) (табл. 1). Найбільші інвестиції вкладено у сферу електроенергетики, транспорту та водопостачання і водовідведення.

Глобальний вплив COVID-19 на інфраструктуру був широким і швидким. Пандемія зруйнувала плани багатьох країн, які намагались погасити свої борги, і кілька країн не виконали зобов'язання у 2020 році. Протягом року деякі уряди віддали пріоритетність програмам охорони здоров'я та соціального забезпечення. Як результат, витрати на інфраструктуру відійшли на другий план у 2020 році.

Із початку 2020 року інфраструктурні проекти були затримані або скасовані через ланцюжок перебоїв поставок, обмеження подорожей і доставки та інші перешкоди. Зниження попиту або необхідність переговорів також перешкоджали чи затримували багато проектів, які вже перебувають у процесі, від фінансового закриття.

Державний борг у всьому світі зріс до рекордних рівнів, а суверенний кредит-

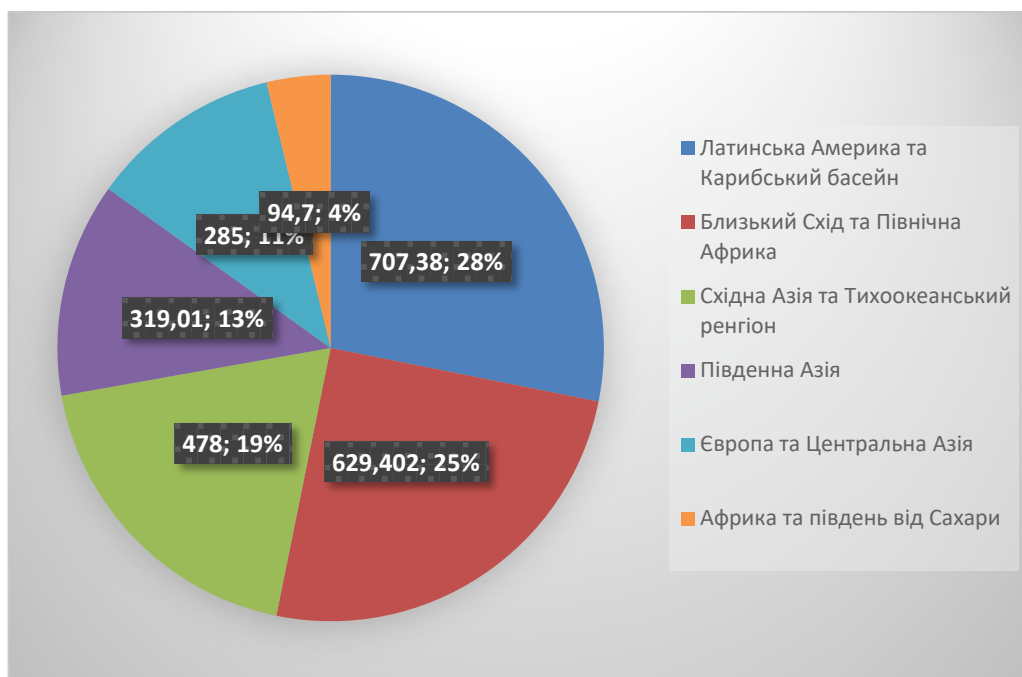

Рис. 1. Загальні суми, інвестовані в проекти ДПП, за період 1990–2020 рр. за регіонами світу, млрд. дол.

Побудовано автором за [7]

ний рейтинг погіршився у країн, що розвиваються. Зростаюча невизначеність на тлі пандемії також збільшила ризик для учасників приватного сектору у ключових секторах інфраструктури, особливо транспортних.

Тим не менше, коли країнам вдавалось відступати від початкових блокувань, а розгортання вакцинації підсилювало надії повернутись до нормального стану, інвестиції в інфраструктуру зросли у другій половині 2020 року. Інвестиційні зобов'язання щодо інфраструктури є наріжним каменем у боротьбі зі зміною клімату, і ці зусилля будуть займати головне місце у глобальному економічному відновленні після пандемії.

Інвестиційні зобов'язання у 2020 р. становили 45,7 млрд. дол. США для 252 проектів, позначившись 52% зниженням рівня 2019 року. Зобов'язання щодо приватних інвестицій не падали до цих рівнів з 2004 року, коли інвестиції склали 31,3 млрд. доларів США. Проте, незважаючи на триваючу пандемію, інвестиції у другому півріччі 2020 р. зросли на 15% порівняно з першим півріччям.

Зобов'язання щодо приватних інвестицій у 2020 році впали у всіх регіонах,

Таблиця 1
Секторальний розподіл проектів ДПП у країнах, що розвиваються за 2010–2020 рр.

Сектор	Кількість проектів	Загальна сума інвестицій (млрд дол.)
1	2	3
Сфера електроенергетики	2410	538,526
Транспорт	450	383,155
Водопостачання і водовідведення	415	37,250
Інформаційно-комунікативні технології	32	15,089

Джерело: побудовано на основі [7]

за винятком Африки та півдня від Сахари (SSA) і Близького Сходу та Північної Африки (MENA).

Вплив пандемії COVID-19 був найтяжчим у Східній Азії та Тихоокеанському регіоні (EAP), у Латинській Америці і країнах Карибського басейну (LAC), у Європі і Центральній Азії (ECA) та Південній Азії (SAR) (табл. 2).

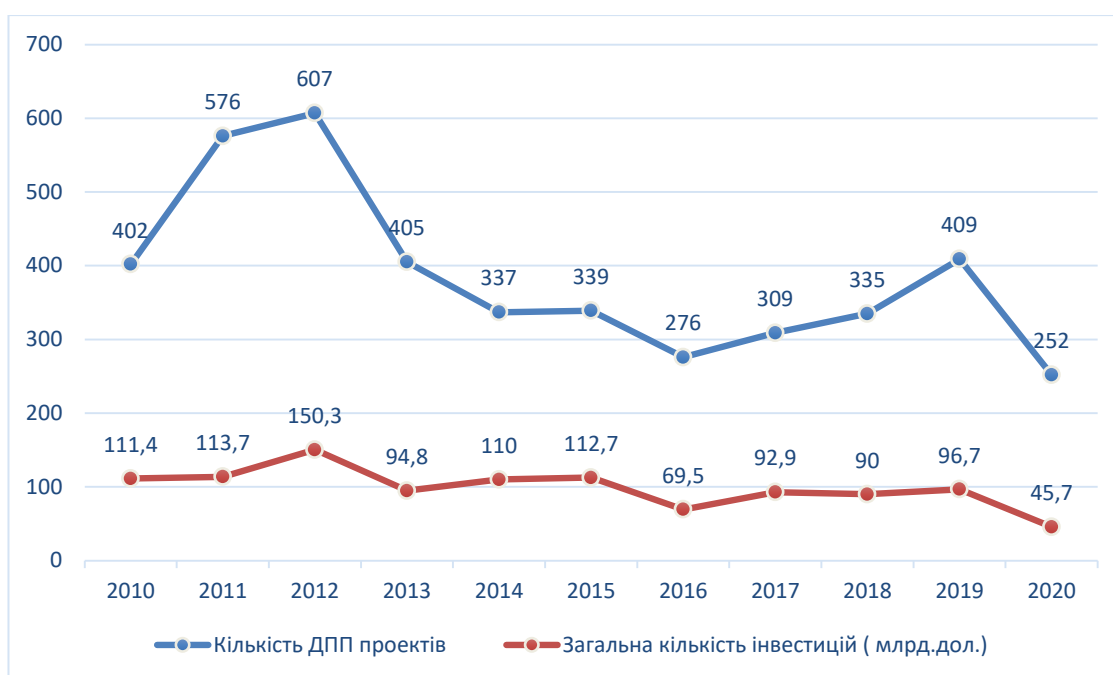

Рис. 2. Кількість проектів ДПП та сума інвестицій за 2010–2020 рр.

Джерело: розроблено на основі [7]

Інвестиційні зобов'язання за державно-приватним партнерством (ДПП) за регіонами світу, 2019–2020 рр.

Регіон	Загальна сума інвестицій за 2019 р. (млрд дол.)	Загальна сума інвестицій за 2020 р. (млрд дол.)	Загальна сума інвестицій за 2019-2020 рр. (млрд дол.)
Африка та південь від Сахари	6,2	6,3	12,5
Близький Схід та Північна Африка	0,826	1,2	2,026
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	38	9,5	47,5
Латинська Америка і країни Карибського басейну	30,7	14	44,7
Європа та Центральна Азія	8,4	4,5	12,9
Південна Азія	12,7	10,2	22,9

Регіон Африки та південь від Сахари (SSA) мав чудовий рік з точки зору інвестицій державно-приватного партнерства (ДПП). Він отримав 6,3 млрд. дол. США на 24 проекти, відзначивши 7% збільшенням рівня інвестицій порівняно з 2019 р. та 14% збільшенням із середнім за п'ять років 5,5 млрд. дол. США.

Регіон Близького Сходу та Північної Африки (MENA) відзначився збільшенням інвестицій державно-приватного партнерства (ДПП) на 72% порівняно з рівнем 2019 року, але це було головним чином через історично низькі інвестиції у 2019 році. Фактично в регіоні спостерігалось 54% зменшення від середнього за п'ять років.

Інвестиційні зобов'язання в країнах Міжнародної асоціації розвитку (IDA) у 2020 році загальний обсяг склав 6,2 млрд. дол. США за 30 проектами у 16 країнах. Це порівняно з 8,4 млрд. дол. США за 27 проектами у 18 країнах у 2019 р. Примітно, що було більше проектів у країнах IDA, незважаючи на пандемію. Крім того, інвестиційні зобов'язання за 2020 рік у країнах Міжнародної асоціації розвитку (IDA) були на 21% вищими, ніж у середньому за 2015–2019 роки – 5,2 млрд. дол. США.

Інвестиційні зобов'язання у транспортному секторі були найнижчими за останнє десятиліття з точки зору кількості проектів та рівня інвестицій. Через блокування зупинилися служби масового транспорту та платні дороги постраждали. Також постраждали порти та залізниці, зменшивши обсяги перевезення контейнерів та вантажів.

Раптові та різкі скорочення міжнародних подорожей зашкодили державно-приватному партнерству (ДПП) в аеропортах.

Зміни, спричинені глобальною пандемією, схоже, не вплинули на довгостроковий перехід до відновлюваної енергетики. Із 129 проектів із виробництва електроенергії 117 були у відновлюванні джерела енергії.

Що стосується фінансування, то приблизно 59% надійшло із приватних джерел, 24% надійшло від інституту розвитку та фінансування експорту (DEFI) і 17% надійшло з публічних джерел. Як і у 2018 та 2019 роках, найбільша частка фінансування припадала на приватні джерела.

Державні інвестиції зросли на 4% в порівнянні з 2019 роком. У 2020 році 76% інвестицій за державним приватним партнерством було профінансовано за боргом; 28% загальної заборгованості було залучено від комерційних постачальників, 19% від установ, 18% від двосторонніх, 13% від багатосторонніх та 21% від публічних джерел.

Розглянемо світові країни-лідери за інвестиційними зобов'язаннями у державно-приватному партнерстві (ДПП). Загальні інвестиційні зобов'язання Китаю за рік становили 6,3 млрд. дол. США, що суттєво знизилося порівняно з рівнем 2019 року. Бразилія, Індія та Мексика зберегли свої позиції серед п'ятірки найкращих інвестиційних зобов'язань, причому Бразилія перейшла на перше місце – 7,7 млрд. дол. США. Однак її інвестиційні зобов'язання у державно-приватному партнерстві (ДПП) як частка валово-

Таблиця 3

Топ 5 країн з найбільшими інвестиційними зобов'язаннями у державно-приватному партнерстві (ДПП) 2020 р.

Країна	Інвестиційні зобов'язання по ДПП за 2020 р.	Інвестиційні зобов'язання по ДПП як частка ВВП за 2020 р.	Інвестиційні зобов'язання по ДПП як частка ВВП за 2019 р.
Бразилія	7,733	0,42%	1,1%
Китай	6,285	0,04%	0,18%
Індія	5,251	0,18%	0,26%
Мексика	4,269	0,34%	0,23%
Бангладеш	2,948	0,97%	0,34%

вого внутрішнього продукту (ВВП) впала з 1% до 0,42%, що відображає відхід від витрат на інфраструктуру в 2020 році. Подібним чином Індія мала третю за величиною інвестиційних зобов'язань у державно-приватному партнерстві (ДПП) за часткою від ВВП – 5,3 млрд. дол. США, але зменшила свою частку з 0,26% до 0,18%. З іншого боку, Мексика збільшила свою частку з 0,23% у 2019 році до 0,34% у 2020 році, значною мірою через фінансування трубопроводів, вартістю 4 млрд. дол. США. Бангладеш – новий учасник п'ятірки найкращих країн і перша країна IDA, яка увійшла до списку. Інвестиції країни в 2020 році склали 2,9 млрд. дол. США, збільшившись на 190% порівняно з рівнем 2019 року, та збільшив частку інвестицій у ВВП з 0,34% до 0,97%. Бангладеш мав фінансувати 7 проектів, включаючи мегапроект – комбіновану електростанцію Reliance Meghnaghat (табл. 3).

Із 252 проектів, зафіксованих у 2020 році, близько 44% (110 проектів) фінансувались міжнародними структурами. Міжнародні спонсори зосередились на секторі енергетики, 89 (81%) із 110 проектів у цьому секторі. Що стосується обсягу інвестицій, то 59% проектів були спонсоровані міжнародними організаціями (рис. 3).

Регіоном із найбільшою кількістю проектів, що фінансуються на міжнародному рівні, у 2020 році був регіон Латинська Америки і країни Карибського басейну (33 проекти). У цьому регіоні Франція (дев'ять проектів) та Іспанія (вісім проектів) були основними країнами походження фінансування.

Загалом, Франція була країною, яка спонсорувала найбільше проектів (19), Іспанія, США, і Китай спонсорували 11,

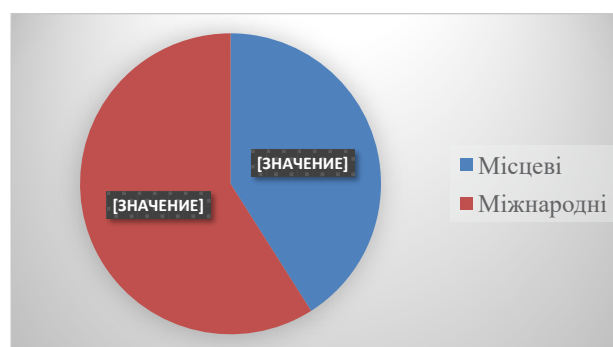

Рис. 3. Частка міжнародних та місцевих спонсорів з фінансовими зобов'язаннями щодо приватних інвестицій, 2020 р.

8 та 7 міжнародних проектів відповідно.

Французькі організації спонсорували 11 проектів на загальну суму 4,50 млрд. дол. США, американські – 8 проектів на суму 5,83 млрд. дол. США, а китайські організації спонсорували 8 проектів на 5,44 млрд. дол. США.

Висновки і пропозиції. У результаті вивчення світового досвіду застосування державно-приватного партнерства було виявлено такі тенденції його розвитку в різних регіонах світу:

- державно-приватне партнерство набуває подальшого розвитку й поширення у світі. Серед найбільш активних регіонів 1990–2020 рр. слід відзначити регіони Латинської Америки і країн Карибського басейну (707,38 млрд. дол. США) і Близького Сходу та Північної Африки;

- відсутня спільна тенденція розвитку державно-приватного партнерства по роках;

- вкрай нестійка динаміка інвестицій у проекти ДПП як у регіонах, так і у країнах регіонів, а також за обсягами інвестицій;

- переважна кількість проектів ДПП і переважна частка інвестицій зосереджена

в енергетичній галузі. Слабим місцем для країн світу є сфера телекомунікації;

– глобальний вплив пандемії COVID-19 протягом 2020 р. на динаміку та обсяги інвестицій у ДПП, деякі уряди віддали пріоритетність програмам охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Список використаної літератури:

1. Кредісов А.І. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та його використання в Україні. *Економіка України*. 2016. № 2(651). С. 4–15.
2. Узунов Ф.В. Зарубіжний досвід формування та розвитку державно-приватного партнерства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 14. С. 124–126. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013 (дата звернення: 12.01.2021 р.).
3. Білоус А.О. Світовий досвід впровадження системи державно-приватного партнерства в Україні. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 112(2). С. 299–306. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_112%282%29__38 (дата звернення: 12.01.2021 р.).
4. Оленцевич Н.В. Державно-приватне партнерство у розвинених країнах світу: досвід для України. *Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет*; редкол.: В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Том 15. № 1. С. 134–143. ISSN 1993-0259.
5. Полякова О.М. Світовий досвід фінансування розвитку автодорожньої інфраструктури на основі державно-приватного партнерства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 48. С. 69–73.
6. Брайловський І.А. Державно-приватне партнерство: методологія, теорія, механізм розвитку : автореф. дис. ... доктор. екон. наук : спец. 08.00.03. Харків, 2015. 42 с.
7. Світовий банк «Private Participation in Infrastructure (PPI)». URL : <http://ppi.worldbank.org> (дата звернення: 12.01.2021 р.).

Mostovy V. World experience of public-private partnership

The article analyzes and summarizes the world experience in the application of public-private partnership. Based on the study, the author formulates trends in the development of global public-private partnership in recent years, provides the dynamics of investment in public-private partnership projects in the regions of the world and in the countries of these regions. It was found that the state of development of public-private partnership in the world is characterized by a significant number of projects and the total amount of investment in terms of investment. The sectoral distribution of public-private partnership projects in the countries of the world for 2010–2020 is analyzed.

The article identifies that the vast majority of global public-private partnership projects and a larger share of investment are concentrated in the electricity sector. The water supply and sewerage sectors, as well as the information and communication technologies sector, are a weak point for the countries of the world in the field of investment in public-private partnership projects.

The article summarizes the results of the global impact of the COVID-19 pandemic during 2020 on the dynamics and volume of investments in public-private partnership projects around the world.

Private investment commitments were found to fall in 2020 in all regions except Africa and sub-Saharan Africa (SSA) and the Middle East and North Africa (MENA).

The impact of the COVID-19 pandemic was found to be most severe in East Asia and the Pacific (EAP), in Latin America and the Caribbean (LAC), in Europe and Central Asia (ECA), and in South Asia (SAR).

The world leaders in investment commitments in public-private partnerships, namely Brazil, China, India, Mexico and Bangladesh, are considered.

Key words: *Investment commitments, regions of the world, electricity, transport, water supply and sewerage, information and communication technologies, project.*